

تکنس پلیس در امنیت گردشگری

مؤلفان:

دکتر ناصریات

دکتر می بختیاری

(اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین)

فاطمه بافری

دانشگاه علوم انتظامی امین

۱۳۹۷

انتشارات دانشگاه

علوم انتظامی امین

نقش پلیس در امنیت گردشگری

مؤلفان: ناصر بیات، تقی بختیاری، فاطمه باقری

ناظر علمی: دکتر رضا غفری

ویراستار ادبی: دکتر محمدرضا احمدی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۶۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: راه فردا

نشانی: تهران، ابتدای بزرگراه شهید خرازی، خیابان شهید مددی، ردیابی، دانشگاه علوم انتظامی امین

تلفن: ۴۸۹۳۱۲۹۳

هر گونه بهره‌برداری از این اثر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی و...) بدون اخذ مجوز از ناشر یا ردیفی دارد.

سرشناسه: بیات، ناصر، ۱۳۶۰ -

عنوان و نام پدیدآور: نقش پلیس در امنیت گردشگری / مولفان ناصر بیات، تقی بختیاری، فاطمه باقری.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۸۶ ص: مصور، جدول.

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۳-۲۹۲-۹

موضوع: Tourism -- Safety measures

موضوع: Tourism -- Iran -- Safety measures

موضوع: Tort liability of police

موضوع: Tort liability of police -- Iran

شناسه افزوده: فاطمه، ۱۳۶۹ -

شناسه افزوده: Amin Police University

موضوع: گردشگری -- پیش‌بینی‌های ایمنی

موضوع: گردشگری -- ایران -- پیش‌بینی‌های ایمنی

موضوع: مسوولیت مدنی پلیس

موضوع: مسوولیت مدنی پلیس -- ایران

شناسه افزوده: بختیاری، تقی، ۱۳۴۷ -

شناسه افزوده: دانشگاه علوم انتظامی امین

رده‌بندی کنگره: ۱۵۵G / ۱۳۹۷ ۹ب۱T

رده‌بندی دیوین: ۴۷۹۱/۳۳۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۳۰۶۹۷۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات، تعاریف و مفاهیم
۱۶	مقدمه
۱۸	گردشگری: مفهوم، تاریخچه و اهمیت آن
۲۹	اهمیت اقتصادی توسعه گردشگری
۳۲	اهمیت اجتماعی - فرهنگی توسعه گردشگری
۳۳	اهمیت سیستم‌منظری توسعه گردشگری
۳۷	امنیت و ابعاد مفهومی آن
۳۸	تفاوت امنیت و ایمنی
۴۱	مؤلفه‌های امنیت
۴۲	سطوح امنیت
۴۴	کنترل اجتماعی و کنترل امنیتی گردشگری
۴۸	امنیت در صنعت گردشگری
۵۳	مفاهیم مرتبط با امنیت گردشگری
۵۴	گروه اول: ماهیت حوادث و بحران‌های امنیتی گردشگری
۵۷	گروه دوم: تأثیرات حوادث امنیتی
۵۹	گروه سوم: واکنش کلیه ذینفعان گردشگری به بحران‌های امنیتی
۶۱	اهمیت مرزهای جغرافیایی کشور در امنیت گردشگری
۶۲	برنامه امنیت گردشگران
۶۵	اهمیت نگرش تخصصی به امنیت گردشگری
۷۲	امنیت و توسعه پایدار گردشگری
۷۷	جمع‌بندی
	فصل دوم: مطالعات امنیت انتظامی گردشگری در ایران
۸۰	مقدمه
۸۱	مروری بر مطالعات امنیت انتظامی گردشگری در ایران
۱۱۲	جمع‌بندی
	فصل سوم: ذینفعان اصلی امنیت بخش گردشگری
۱۱۶	مقدمه

۱۱۸	دولت و نهادهای امنیتی
۱۲۷	بخش گردشگری
۱۳۳	جوامع میزبان/ مقصدهای گردشگری
۱۳۹	جوامع مهمان/ گردشگران
۱۴۸	جمع‌بندی
فصل چهارم: زمینه‌ها و عوامل تهدیدکننده امنیت گردشگری	
۱۵۲	مقدمه
۱۵۵	خط حیا، نسانی و سازمانی
۱۵۶	گردشگری و بخش‌های مربوط
۱۵۶	مسافران انفرادی
۱۵۷	خطر فیزیکی و امنیتی
۱۵۸	جرم
۱۶۷	تروریسم
۱۷۵	جنگ
۱۸۰	ناآرامی‌های مدنی و سیاسی
۱۸۶	بهداشت و ایمنی
۱۹۲	مخاطرات طبیعی
۱۹۷	جمع‌بندی
فصل پنجم: زمینه‌های نقش آفرینی پلیس در امنیت گردشگری	
۲۰۱	مقدمه
۲۰۴	مبادی ورودی و خروجی گردشگران
۲۰۶	بخش حمل‌ونقل گردشگری
۲۰۹	مراکز اقامتگاهی گردشگری
۲۲۰	امکانات تفریحی و جاذبه‌های گردشگری
۲۲۳	رخداد‌های گردشگری
۲۲۶	جمع‌بندی
فصل ششم: نقش پلیس‌های تخصصی در امنیت گردشگری	
۲۳۰	مقدمه
۲۳۲	پلیس پیشگیری و امنیت گردشگری
۲۳۴	پلیس اطلاعات و امنیت عمومی و امنیت گردشگری
۲۳۸	پلیس راهنمایی و رانندگی و امنیت و ایمنی گردشگری

۲۴۰	پلیس آگاهی ناجا و امنیت گردشگری
۲۴۲	پلیس مبارزه با مواد مخدر و امنیت گردشگری
۲۴۵	پلیس فضای تولید و تبادل اطلاعات و امنیت گردشگری
۲۴۶	پلیس بین‌الملل ناجا و امنیت گردشگری
۲۵۰	تجربه‌های جهانی تشکیل پلیس گردشگری: الگوهای موفق
۲۵۱	کشور غنا
۲۵۲	جزیره سنت لوسیا در منطقه کارائیب
۲۵۳	کشور تایلند
۲۵۳	کشور نبال
۲۵۵	کشور سری
۲۵۷	ایالات فدرال آمریکا
۲۵۸	کشور هند
۲۶۰	پلیس و امنیت گردشگری: مسائل و موضوعات آینده
۲۶۶	منابع و مآخذ

صفحه	فهرست جدول‌ها
۱۸	جدول ۱-۱. تعاریف «گردشگری»
۳۰	جدول ۱-۲. ده کشور برتر در جذب گردشگران ورودی در سال ۲۰۱۵
۳۱	جدول ۱-۳. ده کشور برتر در دریافتی‌های حاصل از گردشگران ورودی در سال ۲۰۱۵
۴۰	جدول ۱-۴. نظریه‌های صاحب نظران حوزه جامعه‌شناسی و جامعه‌شناسی در مورد امنیت
۴۹	جدول ۱-۵. تغییر مفهوم ایمنی و امنیت در گردشگری (۱۹۵۰-۲۰۱۰)
	شکل ۳-۲. رویکردهای نظری عمده در علت‌یابی احساس امنیت
۱۴۷	جدول ۳-۱. حقوق گردشگران و مسئولیت‌های جامعه میزبان؛ نهادهای دولتی و فعالیت گردشگری
۱۷۱	جدول ۴-۱. برخی از مبانی تروریسم در ارتباط با گردشگری
۱۷۲	جدول ۴-۲. آثار جرایم در مقابل تروریسم بر گردشگری
۱۷۹	جدول ۴-۳. شاخص‌ها و متغیرهای انگیزشی در گسترش گردشگری جنگ

سخن مؤلفان

طی شش دهه گذشته گردشگری با رشدی فزاینده گسترش و تنوع یافته، تاجایی که امروزه به یکی از بزرگ‌ترین بخش‌های اقتصادی رو به رشد در جهان تبدیل شده است. براساس آمار سازمان گردشگری جهانی در سال ۲۰۱۶ تعداد گردشگران بین‌المللی برابر با ۱ میلیارد و ۲۳۵ میلیون نفر و درآمد حاصل از این تعداد گردشگر برابر با ۱ تریلیون ۲۶۰ میلیارد دلار گزارش شده است؛ همچنین ۶ درصد از کل صادرات کالاها و خدمات در جهان به گردشگری اختصاص دارد و در مجموع ۹ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان به‌طور مستقیم و غیرمستقیم تحت تأثیر اقتصاد گردشگری قرار دارد.

بر اساس گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری، در سال ۲۰۱۶ بخش سفر و گردشگری رتبه چهارم مشارکت اقتصادی و اشتغال در بین صنایع مختلف در جهان را به خود اختصاص داده است. طبق این گزارش، میزان مشارکت این بخش در تولید ناخالص داخلی جهان، بیش از بخش‌هایی همچون تولید، ماز و کشاورزی، و مشارکت آن در اشتغال، حتی از خودروسازی نیز بیشتر بوده است. علاوه بر این، پیش‌بینی می‌شود در ۱۰ سال آینده، گردشگری در سطح جهان، به‌طور متوسط با رشد ۴ درصدی در هر سال افزایش یابد که از این نظر نیز پس از بخش بانکداری و خدمات مالی در جایگاه سوم قرار خواهد گرفت.

ضعف ساختار نهادی و مدیریتی گردشگری در کشور را می‌توان یکی از علل اصلی مشکلات توسعه کل بخش گردشگری و همچنین امنیت گردشگری، عنوان یکی از لوازم اساسی آن، مطرح کرد. با توجه به اهمیت اقتصادی گردشگری در جهان، امروزه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته، مدیریت توسعه این بخش را وزارتخانه‌های گردشگری انجام می‌دهند. از میان کشورهای در حال توسعه که از وزارتخانه گردشگری برخوردار هستند، می‌توان به هند، مالزی، ترکیه، یونان، برزیل، مصر، تایلند، پاکستان و چین اشاره کرد. مالدیو و جامائیکا و غنا اشاره کرد. از کشورهای توسعه یافته می‌توان فرانسه، استرالیا، بریتانیا، نیوزلند و اسپانیا را نام برد، اغلب این کشورها، دارای ساختار نهادی و تشکیلاتی مناسبی برای مدیریت و توسعه بخش گردشگری هستند.

رونق گردشگری با امنیت رابطه نزدیکی دارد و بودن گردشگران بسیار در یک کشور، از وجود امنیت در آن حکایت می‌کند. رونق گردشگری، فقرزدایی و ثبات منطقه‌ای به همراه دارد و به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران گردشگری یکی از مهم‌ترین گزینه‌ها برای گسترش صلح در جهان است؛ بنابراین می‌توان گفت، موضوع ایمنی و امنیت گردشگری و بهبود عوامل

مؤثر بر آن، از طریق رویکردها و راهبردهای اثربخش و کارآمد، از عوامل بنیادین در توسعه و رونق صنعت گردشگری است. اگر اوضاع حاکم بر انواع مختلف مقصدهای گردشگری، زیربخش‌های صنعت گردشگری و هم‌چنین اشکال گوناگون سفرهای تفریحی و گردشگری از استانداردها و معیارهای قابل قبول برخوردار نباشد، خطر گردشگری بالا رفته و امنیت گردشگران با مشکلات گوناگونی روبه‌رو می‌شود. در چنین اوضاعی، رکود سفرهای تفریحی و گردشگری، توسعه پایدار بخش گردشگری را دچار معضل می‌کند. سطوح بالای ایمنی و امنیت زمانی ایجاد می‌شوند که کیفیت غذا، بهداشت و سلامت، مکان اسکان و اقامت، اشکال متنوع تفریح و گردشگری، تسهیلات حمل‌ونقل و ایمنی سفر همگی از طریق راهبردهای مناسب کارآمد، به‌طور پیوسته و مداوم بهبود یابند. از این‌رو سازمان جهانی گردشگری از حد درجه پیش، ایمنی و امنیت را از حیاتی‌ترین نیازهای صنعت گردشگری برمی‌شمرد که کیفیت خدمات گردشگری را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد و اعلام می‌دارد ایجاد تجربه‌های با کیفیت گردشگری - با در نظر گرفتن اصول و معیارهای ایمنی و امنیت مناسب - در حال تبدیل شدن به یکی از اهداف اساسی توسعه بخش گردشگری است؛ بنابراین لازم است مسئولان بخش گردشگری در همه سطوح به ایجاد هماهنگی مجموعه نهادهای دولتی در این زمینه کمک کنند و مشارکت فعالان و مجریان بخش گردشگری، رسانه‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد و شهروندان را در همکاری با پلیس و دیگر نهادهای مرتبط، برای بالابردن ایمنی و امنیت گردشگری جد کنند.

قوانین و مقررات بین‌المللی مسافرت و گردشگری و همچنین نهادهای قانونگذار در سطح ملی، بسترهای قانونی ایجاد امنیت گردشگری را فراهم می‌سازند؛ ولی در عمل، در اغلب کشورهای جهان، سازمان‌های پلیسی وظیفه تأمین نظم و امنیت، مقابله و همچنین پیشگیری از انواع جرایم مرتبط با بخش گردشگری را بر عهده دارند.

یکی از ویژگی‌های بارز سازمان‌های پلیسی در عصر پست‌مدرن، حرکت به سوی ایجاد پلیس‌های تخصصی در بخش‌های گوناگون است. نداشتن پلیس تخصصی گردشگری از مسائل و مشکلات اساسی در کنترل انتظامی و تأمین امنیت صنعت گردشگری در ایران است؛ این در حالی است که امروزه بسیاری از کشورهای جهان همچون مالزی و کره جنوبی، دارای رسته تخصصی پلیس گردشگری هستند.

این کتاب در شش فصل و با تأکید بر مأموریت اصلی نیروی انتظامی در زمینه تأمین امنیت داخلی، به نقش پلیس در امنیت گردشگری می‌پردازد. فصل نخست، در راستای فراهم‌آوردن

بسترهای مفهومی کلیدی در کتاب، به‌طور ویژه به دو مفهوم امنیت و گردشگری می‌پردازد و سرانجام از طریق هم‌پوشانی دو مفهوم یادشده، به موضوع امنیت گردشگری و اهمیت آن می‌پردازد. فصل دوم، سوابق مطالعاتی یا ادبیات تجربی پژوهش در حوزه مطالعات امنیت گردشگری در ایران را در کانون توجه قرار می‌دهد. در فصل سوم کتاب، ذینفعان اصلی امنیت گردشگری، شرح داده می‌شود. در فصل چهارم، به شناخت زمینه‌ها و عوامل تهدیدکننده امنیت گردشگری پرداخته می‌شود. در فصل پنجم، زمینه‌های گوناگون نقش‌آفرینی پلیس در تأمین امنیت گردشگری شرح داده می‌شود. در فصل ششم متناسب با ساختار سازمانی نیروی انتظام جمهوری اسلامی ایران (ناجا)، به تشریح نقش هریک از پلیس‌های تخصصی در تأمین امنیت گردشگری پرداخته می‌شود؛ سرانجام به‌طور گذرا به مسائل موضوعات آینده و پیش‌رو در زمینه امنیت گردشگری - با تأکید بر نقش پلیس - نگاهی می‌شود.

در اینجا لازم است بر زحمات و نمردهای ارزشمند اعضای محترم گروه امنیت داخلی دانشگاه علوم انتظامی امین در تدوین و تأیید سرفصل‌های کتاب، کمال سپاسگزاری خود را اعلام داریم. ناظر علمی محترم کتاب جناب آقای «دکتر رضا غنی‌لو» با ارائه نظرات اصلاحی دقیق و به‌جا، نقش بسزایی در بهبود کیفیت محرابی و دشکلی کتاب ایفا کردند. بدین وسیله از دقت‌نظر و دیدگاه‌های ارزشمند ایشان، تقدیر و تشکر می‌شود.

از همه‌اندیشمندان و متخصصان حوزه مطالعات امنیت و گردشگری، خواستاریم که با ارائه نظرات ارزنده خود، ما را در رفع نواقص و ضعف‌های موجود در این کتاب یاری کنند تا در چاپ‌های آتی، نسخه‌ای غنی‌تر و کامل‌تر به جامعه علمی کشور ارائه شود.

با احترام

ناصر بیات^۱، تقی بختیار^۲، فاطمه باقری^۳

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه علوم انتظامی امین (n_bayat@ut.ac.ir)

۲. استادیار گروه امنیت داخلی، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه علوم انتظامی امین (taghibakhtiari@gmail.com)

۳. دانشجوی دکتری تخصصی مدیریت گردشگری، دانشگاه علامه طباطبائی (fatemeh.bagheri@atu.ac.ir)